

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Стратіук Ольги Миколаївни на тему: «Цивільно-правове регулювання припинення підприємницьких юридичних осіб», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. В сучасних умовах ведення бізнесу одним із основних пріоритетів державної політики є забезпечення високих стандартів економічного росту, що можливо здійснити, з одного боку, через створення ефективних умов для функціонування економіки, а з іншого боку, через розвиток правової свідомості громадянського суспільства та удосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері підприємництва. За останні кілька років відбулася і продовжує відбуватися значна кількість змін корпоративного законодавства, що регулює порядок створення, функціонування і припинення юридичних осіб, які посідають вагоме місце у розбудові якісно нової сфери інвестицій, інновацій і підприємництва в цілому та економічної стабільності зокрема.

Відповідно до Указу Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 Україна переходить в нову епоху історії. Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна отримала можливість в подальшому стати повноцінним членом в Європейському Союзі. У зв'язку з цим поряд із такими стратегічними питаннями, як створення та управління підприємницькими юридичними особами, не менш важливе значення має й інститут припинення юридичної особи, що в залежності від мети та підстав може зумовлювати реорганізацію, ліквідацію чи банкрутство, що вказує на актуальність вказаної тематики.

Стан правового регулювання припинення підприємницьких юридичних осіб потребує наукового аналізу та оновлення законодавчих положень у цій частині. Зокрема, на рівні Цивільного кодексу України відсутні положення, що розкривали б особливості правових форм реорганізації, детально прописували механізм захисту прав інвесторів та кредиторів юридичних осіб, що перебувають на стадії припинення. Закони України «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про господарські товариства» хоча й більш детально регулюють вищезазначені питання, але не позбавлені колізійних законодавчих положень, що негативно впливає на практику правозастосування. Крім того, станом на сьогодні прийнято новий Кодекс України з процедур банкрутства, яким запропоновано реформування корпоративного банкрутства, спрямованого на спрощення доступу до цих процедур боржника та захисту прав кредиторів у цих процедурах. Тому інститут припинення підприємницьких юридичних осіб вимагає більш глибокого вивчення, а зазначена проблематика є недостатньо розробленою у доктрині корпоративного права.

У науковій доктрині питання припинення юридичних осіб в цілому та підприємницьких юридичних осіб зокрема було предметом дослідження таких відомих вчених, як: О. А. Беляневич, В. І. Борисова, О. В. Бігняк, О. М. Бірюков, С. М. Братусь, В. А. Васильєва, О. М. Вінник, О. М. Гнатів, О. В. Дзера, Д. В. Жеков, Ю. М. Жорнокуй, Д. В. Жданов, А. В. Зеліско, О. І. Зозуляк, О. М. Загребельний, О. Р. Кібенко, І. М. Кучеренко, І. І. Килимник, В. М. Коссак, А. В. Коструба, О. Р. Ковалишин, В. М. Кравчук, Н. С. Кузнєцова, К. О. Кочергіна, В. В. Кочин,

Є. Коломієць-Людвіг, В. В. Луць, Р. А. Майданик, В. М. Махінчук, І. В. Мироненко, Ю. М. Новохацька, Є. В. Петров, О. С. Поважний, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, Л. В. Сіщук, В. М. Саветчук, Ю. Ю. Симонян, О. М. Скоропис, О. А. Сурженко, Б. Б. Черепакін, Г. Ф. Шершеневич, В. С. Щербина, О. В. Швець, Н. І. Шевченко, Б. В. Шуба, Н. В. Щербакова, Ю. М. Юркевич та ін.

Слід зазначити, що фундаментальні дослідження, у яких проблематику інституту юридичних осіб розкрито на доктринальному рівні, здійснено такими вченими, як Кучеренко І. М. «Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права» (Київ, 2004 рік), Зеліско А. В. «Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин» (Київ, 2017 рік), Зозуляк О. І. «Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти» (Київ, 2017 рік). Втім метою зазначених вище праць не було розкриття інституту припинення юридичних осіб. Особливості правового регулювання деяких форм припинення юридичних осіб в національному законодавстві розкрито Ю. М. Юркевичем у дисертації «Припинення юридичних осіб з правонаступництвом» (Львів, 2009 рік), Д. В. Жековим «Припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України» (Одеса, 2015 рік), В. М. Саветчуком «Правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та Європейського Союзу» (Івано-Франківськ, 2018 рік). Втім з реформуванням вітчизняного законодавства зазначені наукові здобутки потребують подальшого наукового переосмислення і дослідження, а окремі з них дотично стосуються питання припинення підприємницьких юридичних осіб як комплексного інституту, що включає реорганізацію, ліквідацію і банкрутство.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 10 жовтня 2018 р. (протокол №10). Дисертаційна робота виконана на кафедрі цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах науково-дослідної роботи на тему «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації на основі всебічного аналізу загальнотеоретичних і спеціальних напрацювань правової науки України, законодавства України, судової практики вперше проведено комплексне дослідження припинення підприємницьких юридичних осіб.

Рівень наукової новизни отриманих результатів конкретизується в таких положеннях, висновках і пропозиціях, які виносяться на захист:

вперше:

1) запропоновано визначення «припинення підприємницьких юридичних осіб» як однієї із підстав зміни або припинення цивільного правовідношення, що спричинює зміни у суб'єктному складі та їх правах і обов'язках або ж припинення всіх прав і обов'язків цих суб'єктів, з урахуванням чого настають правові наслідки, визначені законом та іншими правовими актами;

2) визначено, що правонаступництво при реорганізації підприємницької юридичної особи є зміною правовідношення, що зумовлює перехід прав і обов'язків у порядку похідного набуття від однієї юридичної особи до іншої та супроводжується припиненням і (або) створенням однієї або декількох юридичних осіб – правонаступників у цих правовідносинах;

3) запропоновано при реорганізації підприємницьких юридичних осіб поділити правонаступництво на цивільне (зовнішнє) та корпоративне (внутрішнє) за критерієм

сукупності прав і обов'язків, що переходять у порядку похідного набуття, у зв'язку з чим правонаступництво виникає як щодо майна, прав і зобов'язань юридичних осіб шляхом складення передавального акта / розподільного балансу, так й до корпоративних прав і обов'язків їх учасників шляхом проведення конвертації (обміну) акцій (часток);

4) визначено, що конвертація (обмін) акцій (часток, паїв) є процесом правонаступництва корпоративних прав учасників підприємницьких товариств, що виникає на підставі рішення зборів учасників та договору про злиття (приєднання) / плану поділу (виділу, перетворення) і здійснюється з дотримання принципу «співвідношення номінальної вартості акції, частки (паю) товариства, яке реорганізується, до номінальної вартості акції, частки (паю) товариства- правонаступника»;

5) доведено, що при конвертації акції (частки, паю) обсяг майнових корпоративних прав є незмінним і, навпаки, обсяг особистих немайнових прав може змінюватися, що визначається пропорціями корпоративного контролю у товаристві;

6) запропоновано на кодифікованому рівні визначити строки, впродовж яких реорганізація та ліквідація юридичної особи повинна бути завершена (від шести до дванадцяти місяців з дати прийняття рішення зборами учасників / рішенням суду, якщо інший строк не передбачено спеціальним законом чи установчими документами);

удосконалено:

7) положення про періодизацію корпоративного законодавства у частині припинення підприємницьких юридичних осіб, внаслідок чого виокремлено шість етапів його становлення і розвитку, що відображає хаотичність систематизації правових норм, які сформовані за схемою закони – кодекси – спеціальні закони;

8) положення про те, що при поділі і виділі має місце універсальне правонаступництво, оскільки відсутність конкретної сукупності прав і зобов'язань у розподільному балансі не впливає на сутність їх переходу та виконання в силу закону, а субсидіарна відповідальність може виникати як на підставі договору, так й на підставі закону;

9) положення про те, що на законодавчому рівні необхідно передбачити можливість застосування змішаної реорганізації, що полягає у виборі декількох способів реорганізації (злиття, приєднання, поділ та виділ), що можуть здійснюватися у комплексному об'єднанні в межах однієї організаційно-правової форми та / або декількох організаційно-правових форм (з перетворенням) юридичних осіб;

10) положення про те, що підставами реорганізації підприємницьких юридичних осіб варто визначити рішення зборів учасників або у випадках, передбачених законом, - рішенням суду;

11) положення про те, що при ліквідації підприємницьких юридичних осіб має місце сингулярне правонаступництво у частині прав учасника (акціонера, вкладника, члена) на конкретно визначене майно підприємницького товариства та у частині обов'язків за конкретно визначеними зобов'язаннями товариства – об'єднання осіб та ТДВ перед кредиторами, що не покриті товариством;

отримали подальший розвиток:

12) положення про те, що прийняття єдиного спеціального нормативно-правового акта про припинення підприємницьких юридичних осіб є недоцільним в силу можливості диференціації підстав та порядку припинення юридичних осіб залежно від їх виду та організаційно-правової форми;

13) положення про те, що поняття «підприємницька юридична особа» є ширшим за поняття «підприємницьке товариство», оскільки перше поняття включає в себе підприємницькі товариства та юридичні особи, визначені іншими законами, якщо

вони відповідають критерію права на розподіл прибутків між учасниками та мети створення і діяльності юридичної особи, а друге – закритий перелік юридичних осіб, визначених ЦК України (господарські товариства та виробничі кооперативи);

14) положення про тотожність понять «підприємницька юридична особа» і «корпорація» («юридична особа корпоративного типу») у зв'язку з тим, що обом поняттям є притаманними спеціальні ознаки щодо корпоративного устрою та кваліфікуючої ознаки – наявності корпоративних прав в учасників;

15) положення про те, що основною відмінністю реорганізації шляхом злиття і приєднання у законодавстві різних країн є визначення пріоритету законного (прийняття рішення на зборах учасників) чи договірного (прийняття рішення у договірному порядку з подальшим затвердженням зборами учасників) регулювання цієї процедури;

16) положення про те, що кодифіковане законодавство про банкрутство змінило вектор руху з продебіторського на прокредиторський напрямок шляхом розширення сфери здійснення і захисту прав та інтересів кредиторів юридичної особи – боржника.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, науково обґрунтовані та достовірні. Це обумовлено застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. *Історико-правовий метод* дозволив охарактеризувати формування теоретико-правових поглядів на поняття правових форм припинення підприємницьких юридичних осіб, а також визначити етапи формування вітчизняного законодавства у частині правового регулювання інституту припинення підприємницьких юридичних осіб (*підрозділ 1.2., 2.1.*). Застосування *порівняльно-правового методу* дозволило проаналізувати особливості правового регулювання порядку реорганізації та ліквідації підприємницьких юридичних осіб в Україні та інших країнах (*підрозділи 2.1., 2.2., 3.1.*). За допомогою цього методу були проаналізовані наукові підходи і нормативно-правові акти України та інших держав. Використання у дослідженні *діалектичного методу* дозволило провести аналіз різних наукових поглядів вчених-цивілістів на проблему розкриття сутності реорганізації і правонаступництва в підприємницьких юридичних особах, а також щодо захисту прав учасників та кредиторів у ході припинення підприємницьких юридичних осіб і встановити прогалини правового регулювання застосування цього правового інституту (*підрозділи 2.1., 2.3., 3.1., 3.2.*). *Методологічного аналізу* застосовувався при дослідженні наукових підходів і законодавчого визначення понять «юридична особа», «підприємницька юридична особа», «корпорація», а також при визначенні правових способів реорганізації підприємницьких юридичних осіб (*підрозділи 1.2, 2.2.*). Використання *методу системно-структурного аналізу* дозволило розкрити порядок добровільної і примусової ліквідації підприємницьких юридичних осіб (*підрозділ 3.1, 3.2.*).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідницькій діяльності* під час проведення наукових пошуків для подальшого дослідження проблематики інституту припинення юридичних осіб; *правотворчій діяльності* з метою використання отриманих результатів у процесі внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють питання припинення підприємницьких юридичних осіб; *навчальному процесі* під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Господарське право України», «Корпоративне право», при написанні підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Апробація матеріалів дисертації. Положення дисертації доповідалися і

обговорювалися на засіданнях кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції дослідження були оприлюднені та обговорені на таких науково-практичних конференціях: XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства» (5 – 6 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ); XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу» (27-28 вересня 2019 р., м. Івано-Франківськ); Науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті проф. Ч. Н. Азімова та 20-річчю з дня створення каф. цив. права № 2 «Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав» (Харків, 29 листопада 2019 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні положення дисертації викладені у дев'яти наукових працях, зокрема у чотирьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України із юридичних наук, в одній статті у науковому періодичному фаховому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію, в трьох тезах доповідей на наукових конференціях та одній праці, що додатково відображає наукові результати дисертації.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, містить власні авторські висновки і практичні рекомендації. Викладені в дисертації наукові результати отримано здобувачем особисто. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Стратюк О. М. Теоретико-правові підходи до поняття «корпорація» в правових сім'ях. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2019. Вип. 51. С. 65 – 75.

2. Стратюк О. М. Поняття та види правонаступництва при реорганізації юридичних осіб. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2020. Вип. 52. С. 121 – 133.

3. Стратюк О. М. Етапи становлення законодавства про припинення підприємницьких юридичних осіб. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 231 – 236. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.36>.

4. Стратюк О. М. Підстави ліквідації підприємницьких юридичних осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 126 – 129. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/29>. URL: http://lsej.org.ua/3_2020/31.pdf. (дата звернення: 01.11.2020 р.)

5. Стратюк О. М. Реорганізація підприємницьких юридичних осіб за законодавством України та країн ЄС. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 2 (volume 3). С. 158 – 163.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Стратюк О. М. Реорганізація товариства з обмеженою відповідальністю: новели законодавства. *Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства*: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 жовтня 2018 р.). Івано-Франківськ, 2018. С. 162 – 165.

7. Стратюк О. М. Захист прав учасників при реорганізації підприємницьких товариств. *Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу*: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 вересня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 212 – 217.

8. Стратюк О. М. Наукові та законодавчі підходи до поняття «корпорація» в континентальній і англо-американській правових сім'ях. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова та 20-річчю з дня створення каф. цив. права № 2 (м. Харків, 29 листопада 2019 р.). Харків: Право, 2019. С. 271 – 277.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

9. Стратюк О. М. Реорганізація товариства з обмеженою відповідальністю: теоретичні та законодавчі аспекти. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. Випуск 8. С. 108 – 115.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота Стратюк О.М. «Цивільно-правове регулювання припинення підприємницьких юридичних осіб» за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах та наукових установах), затвердженого постановою КМУ від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

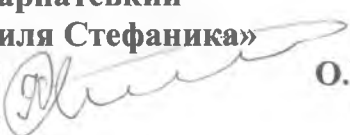
Дисертація Стратюк Ольги Миколаївни на тему «Цивільно-правове регулювання припинення підприємницьких юридичних осіб» рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензенти:

професор кафедри цивільного права
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
доктор юридичних наук, доцент

А.В. Зеліско

доцент кафедри судочинства Навчально-наукового
юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»
кандидат юридичних наук, доцент

О.Р. Ковалишин

